

Forfatter: Schandorph, Sophus

Titel: EN OLDENBORREGROSSERER

Citation: Schandorph, Sophus: "EN OLDENBORREGROSSERER", i Schandorph, Sophus: *Fortællinger*, 1901, s. 143. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-schandorph02val-shoot-workid65705.pdf> (tilgået 13. juni 2021)

Anvendt udgave: Fortællinger

EN OLDENBORREGROSSERER

144

145

I.

☒ Forhenværende Fiskeriforpagter, nuværende Landsbyhøker Lars Blom ventede ikke flere Kunder i sin Bod den Dag, thi Klokken var over syv, og det begyndte at skumre. Lars Blom tændte aldrig Lys i sin Bod om Sommeraftenerne. Sveddrivende, som han var, efter den usædvanlig varme Dag i Maj Maanedes Slutning, vilde han afkøle sig og ryge sin Pibe paa Bænken, der stod ved Siden af Butiksdøren i det okkermalede, lave, grundmurede Hus's Gavl. Han naaede ogsaa derud med sin korte Træhovedspibe i Munden, i Skjorteærmer og Straahat, med broderede nedtraadte Morgensko over de hvidgule tykke Uldsokker.

☒ Udsigten skulde han ikke glæde sig over, thi han kunde intet se uden Genbogaardens Længer og dens Haves Pilehegn. Frisk Luft skulde han ikke vederkvæge sig ved, thi langt ud paa Vejen udaandede den aabne Butiksdør en meget sammensat Duft, hvori man navnlig kunde skelne Kaffe, Allehaande, Tjære og Spegesild. Men det var nu Lars Bloms stadige Atmosfære.

☒ Han ventede paa Selskab. Han havde sat to halve Baiere og to Glas ved Siden af sig paa Bænken. Den ene Baier var bestemt for ham selv, den anden for Aftægtsmand Jens Persen fra Gaarden lige overfor. Hver Aften, naar Vejret tillod det, sad de to gamle Fyre paa samme Bænk, uden at tale stort til hinanden, blot fremmumlende enkelte korte Sætninger, der udtalte Ærgrelse over Forhold og Personer, Stemninger og Tilstande fra Nutidslivet i Brøndby Hovedsogn og tilhørende Anneks Kringelse. Høker Lars Blom blev først hidsig, naar Aftægtsmand Jens Persen gav sig til at politisere og gengive de Resultater, 146 som Jens Persens Svigersøn, Gaardens nuværende Besidder, havde draget ud af Købstadens Venstreblad. Thi Lars Blom havde en Søstersøn, der var Herskabsjæger hos Hofjægermesteren, Sognets Godsbesidder, og var af den Grund en ivrig Højremand. Saa skændtes de to gamle som føre Karle, uden Argumenter, men med Masser af Skældsord, som de dels sendte hinanden indbyrdes, dels rettede henholdsvis mod Jens Persens Svigersøn og mod Lars Bloms Søstersøn.

☒ Men, da Jens Persen kom denne Aften, var der fredelige Tilbøjeligheder i Luften. Lars Blom havde haft en god Dag, det vil sige, havde solgt for 20 Kroner i sin Bod, og fandt sig foranlediget til at traktere med en Kirsebær snaps, thi Baieren betalte Jens Persen altid selv.

☒ De klinkede med Snapseglassene og missede med Øjnene mod Aftensolen, der forgyldte Pilenes Blade, rosenfarvede Bondegaardslængens hvidkalkede Væg, strøede lyse Stænk langs dens Straatag og gav Bøgsøjlerne fra de nærmeste Skorstene kobberglinsende Bræmmer. De tav begge, nippede til Kirsebær snapsene, nikkede saa til hinanden og drak dem helt ud.

☒ Lars Blom var en stor krumbøjet Skikkelse; hans Ansigt var gennemfuret paa alle Kanter; hans blonde Haar og Helskæg var kun sparsomt isprængt med graat. Jens Persen var en lille tyk sammentrængt Mand; hans kobberrøde Ansigt var glat og blankt som en gammeldags Temaskine, men hans Hageskæg dusk og hans under den laadne Hue uregelmæssig nedhængende Haartotter var helt hvide, og paa de barberede Dele af hans Ansigt struttede Skægstumperne sølvglinsende ud.

☒ - Man har det lige godt rart paa denne Bænk, bemærkede Jens Persen.

☒ - Man kunde ha' det meget værre end som saa, bemærkede Lars Blom.

☒ - Den salig Kromands Søn fra Kværkeby, det er ellers et Bæst, sagde Jens Persen.

☒ - Ja, han er mere end det, Jens Persen, han er et Asen, sagde Lars Blom. Jeg kender ham, Jens Persen.

☒ - Ja, det tror jeg sgu nok, Lars Blom.

☒ Lars Blom nikkede langsomt. Begge de gamle bøjede sig forover og saa' ned mod Vejen. Jens Persen pirrede i Vejstøvet med sin Kæp; Lars Blom spredte en Sky i Vejret med sin Morgensko. De faldt hen i et dvask Velvære, i en mystisk Henflyden i Omgivelserne. De vakttes ved en Sang i Nærheden.

147

☒ Foredraget var paa én Gang frækt skingrende og smørret sentimentalt. Teksten lød:

☒ Hør, Du lille Pige, med det guldgule Haar,
sig mig, hvorfor Du saa tankefuld staar.
Kender Du "Armod", den venlige Gud?
Føler dit Hjerte hans tryllende Bud?

☒ Mens Sangeren udførte denne Strofe, var Lars Blom røget op fra sit Sæde. Hans Ansigt var kommet i en krampagtig Bevægelse, saa hver Rynke sitrede. Hans tykke, røde, graasprængte Øjenbryn trak sig sammen, Munden bevægede sig, men kunde ikke faa Ordene frem, Kroppen rystede, og Næverne knyttede sig. Ved en Kraftanstrengelse fik han Luft og brølte med et vildt Hvin:

☒ - Min store Hanøkse, Jens Persen! Skaf mig min store Hanøkse! For jeg vil slaa Kværkebyeren med den i Panden, saa Hjernen skal ryge i Smadder lige over i jer Have, Jens Persen.

☒ Den gamle Bonde var for tung til at faa lettet sig fra Bænken, og Lars Blom var for arrig. Han blev ved at brøle paa sin store Hanøkse; men, da Mordvaabnet ikke kom spadserende af sig selv, rev Lars Blom en Fyrrestave ud af sit Havestakit, svang den i Luften, som en Indianerhøvding svinger sin Tomahawk, og drejede i langskridtet Trav om Hjørnet af sit Hus, langs hvis Façade der løb en Markvej med Grøft og Dige paa hver Side. Mens Klapren af smaa Træsko og Trætøfler hørtes, og hvidhaarede Børn myldrede ud af de nærliggende Huse, fik Jens Persen endelig rejst sig; men, medens han drejede om Høkerhusets Hjørne og ind paa Markvejen, purrede han besindig med Pegefingern i sit Pibehoved for at oplive den søvnige Ild. Lars Blom stod stormægtig oppe paa sit Havedige, gestikulerende med Fyrrestaven ud mod en Fyr, der laa ganske rolig i den lave Grøft paa den anden Side Markvejen, med Bagen i Grøftebunden og med Hoved og Byg lænede op mod den ene og Benene strakte op langs den anden Skraaning. Det var en snesaars Knøs, klædt i rødtribet Skjorte og lysegraa slidte og fedtede Benklæder stoppede ned i de lange Fedtlæders Støvler, med en jockeyagtig smudsig hvid Lærredshue paa Hovedet. Han røg ganske rolig paa en kort Shagpipe og satte den mest flegmatiske Mine op til Lars Bloms lange Tale, der lød omtrent saaledes:

☒ - Er det dog ikke Satan til Dreng, den Dreng? Aldrig i 148 mit Livs Dage har jeg kendt saadan en Dreng, som den Dreng, Kromandens Dreng fra Kværkeby. For Du er ikke andet end en Dreng, din Løjert!*) Og et Asen har Du været, saa længe Du har kunnet gaa ene. Var det ikke Dig, der ragede ved mine Redskaber nede ved Taastrup Sø og krebsede i Tude Aa? Og det, desuagtet at der stod ved Forpagtningskontrakten med højtidelige Ord: "Og haver ingen anden Ret til at fiske i ovennævnte Sø eller krebs i ovenførte Aa." Hvad? Og har Du ikke drukket Brændevin, siden Du blev vænnet fra? Og saa, da din salig hensovede Fader døde, hvem tog sig saa af Dig? Hvad? Ja, hvem andre end Lars Andersen Blom, akkurat jeg, som her staar? Og hvem jog Dig bort fra Fiskehuset nede ved Taastrup Sø? Jeg, som svinger denne Fyrrestave - Gud give, den kunde slaa dine Ribben ind i din Lunge og din Lever! Og hvorfor jog jeg Dig væk? Fordi din Plag, som Du var, kyssede min Datter Franciska i Smug og i Løndom nede under Hyldetræet, da hun var tretten Aar. Saadant et Asen, som Du har været alle dine Dage, din ledagtige Kværkebydreng! . . . Og hvem tog Dig saa til Kræmmerdreng, da jeg fik denne Bod, dengang det gik saa skidt med Fiskeriet, og da Aalene i Tude Aa havde faaet Kolera-Sygen og døde ud ligesom Menneskeheden i København for en Snes Aar siden? . . . Ja, nu kan jeg ikke huske, hvad jeg vilde sige . . . væk her, I Unger! - her svang Lars Blom sin Fyrrestave ud i Børneflokkens, der lyttende, gabende, med Fingrene i Munden beundrede denne interessante Scene - og bort fløj de til alle Sider som Avner for Vinden, men blot for at flokke sig i Grupper langs Grøfterande og paa Grøftevolde i kortere eller længere Afstand, blot i Sikkerhed for Fyrrestavens Rækkevidde. Lars Blom vedblev :

☒ - Og saa ligger Du der i Grøften, ligesom en anden Somikkel, og lader, som om det hele ikke rager Dig. Hvem skulde det ellers rage? Har jeg ikke sagt Dig, at hvis Du kom min Grund hundrede Alen nær, saa skulde jeg . . . Og saa synger Du saadan en Skarnsvise . . . Hvad glor Du efter? . . .

☒ Lars Blom fulgte Retningen af Knøsens Sideblik, lyttede, hørte en sagte Raslen af Hyldebusken, som ludede ud over Grøften, lige i Havens yderste Hjørne, der, hvor Jorddiget bøjede om fra Markvejen og begrænsede Haven ud mod den store Tørvemose. Aftensolen farvede Mosens Damp gul og lyserød; *

149 de sorte Tørvestakke lignede et Korps af spredte Ligbærere i deres gammeldags Kapper.

☒ Vejen var ikke lang fra Lars Bloms første Stade paa Havegærdet til Hylden, hans lange Ben kunde tage den i faa Skridt; men, da han var kommen Halvvejen, smuttede noget lyst ud af Hyldens Tykning ned over Gærdet og ud over Mosen. Lars Blom standsede og drev Fyrrestaven ned i Jorden. Han følte Trang til en ny Lettelse i Ord:

☒ - Nu har jeg set det Syn med. Aa, min egen Datter Franciska, som jeg har opkaldt efter en Oberstinde! Tænkte jeg ikke nok, at hun vilde kukettere med den Kværkebykalv. Ja, rend Du, rend Du, for din gamle Fader kan ikke rende Dig op! faa Du kun vaade Ben ude i Mosen og rag Dig en Sygdom til! jeg køber ingen Jord til Dig, Du kan blive begravet mellem Fattighuslemmerne paa Kirkegaarden . . . Men det er din Skyld, Du

dernede i Grøften, og gid den Onde . . . Her fulgte en Række Paakaldelser af Mørkets Aand med alle hans folkeligste Navne, ledsagede af Ønsker om, at han vilde foretage alle mulige og umulige Operationer med den rødstribede Fyr, der rolig blev liggende i Grøften lige overfor, som endog med uforskammet Sindsro bankede sit Pibehoved ud, stoppede en ny Tot Tobak i det, rev en Svovlstik af paa et Laarstykke af sine Benklæder og tændte.

☒ Lars Bloms Sindsbevægelse over Knøsens Frækhed, over Datterens Ulydighed, over Oldenborrernes Uforskammethed, der nu i den sene Aften ytrede sig ved, at de svirrede tæt forbi hans Øren og Næse, og som han forgæves søgte at afbøde ved Slag ud i Luften med sin Knippel, mattede ham. Han sænkede sit Vaaben mod Jorden og saa' sig om efter Trøst. Ja, der stod Jens Persen midt paa Vejen med udspilede Ben, klædede sig bag Øret og pustede sin *Petum optimum's* Røg ud i Aftengløden. Da Lars Bloms fortvivlet spørgende Blik mødte hans rolige ditto, brummede han:

☒ - Ja, Verden er nu en Gang, som den er, Lars Blom, og Menneskene . . . ja . . . de bliver mere og mere taabelige, jo længere Verden staar.

☒ - Ja, det er et Sandhedens Ord, Jens Persen. He! Nu er Tøsen rendt, og der ligger Drengen. Hvad skal jeg nu gøre?

☒ - Vi kan jo først tage "Bai'ren" omme paa Bænken, saa kan vi jo drøfte Tingene med Rolighed, svarede Jens Persen. Blom drev Fyrrestaven over mod den rødstribede, men han 150 havde aabenbart blot til Hensigt at gøre en Demonstration, thi det store Stykke Træ faldt langt til Siden for Fyren, som ogsaa ganske rolig blev liggende i sin vinkelbøjede Stilling.

☒ Mosens Damp blev hvidere, Landskabets Farver hendøde, mens Lars Blom og Jens Persen langsomt strøg om Hjørnet paa den førstes Hus, satte sig paa Bænken og fik hver en Baier til.

☒ - Hun render vel ikke længere end til den første Tørvestak, sagde Jens Persen.

☒ - Nej, det plejer hun ikke, sagde Lars Blom, pustende efter den Anstrengelse, hans Hidsighed havde kostet ham.

☒ - Der linder at blive arrig. Man bliver sagtmødigere bagefter, bemærkede Jens Persen.

☒ Men man ærgrer sig lige godt over, at man er saadan en gammel Bede, sagde Lars Blom. For nu er jeg ogsaa medlidende. For han, Drengen der omme i Grøften, er rigtignok et Utuske, men han er ogsaa et Talang.

☒ - Det var Sat'en, brummede Jens Persen. Det saa fint udtalte Ord vidste han ikke, hvad betød, men desto mere imponerede det ham. Lars Blom vedblev:

☒ - Men se, saadanne Finheder som Talang, Jens Persen, det passer sig for Grosserere og inte i en Høkerhandel. For dengang de byggede Jernbanen, saa var her jo svær Søgning her i Boden, og derfor har jeg tjent de Skillinger, jeg nu har. Og dengang stod jo han, Olaf i Boden. Du søde Gud, hvor snød han de Jernbanearbejdere. Sikken han kunde stryge et halvt Pund Kaffe og et Pund Puddersukker, og sikken han kunde lave Tungen paa Vægtskaalen til. Se, det er det, jeg kalder Talang. Og aldrig havde det Bæst en Smule Samvittighed. For han sagde: Hør, Blom, sagde han, saadan en snollet Dreng, som han var, det er jo ikke vores Landsmænd, de Tampe! Der er nu Svenskerne. De tog Malmø, Holland og Blekingen fra os, og der er nu Engelskmændene; de stjal vores Flaade i gamle Dage, og der er nu Tyskerne, som tog Slesvigholsten og Lauenberg fra os. De skal, saa bandte han, knappes af paa hver Vægt. Og jeg sagde: Det er Satan til Dreng, den Dreng, aldrig har jeg kendt saadan en Dreng. Men jeg grinte jo, Jens Persen, hvad?

☒ - Ja, Fa'en sku' da græde, naar Fortjenesten bliver i Familien, sagde Jens Persen.

☒ - Ja, jeg havde sgu megen Kærlighed til den Dreng; og han og Tøsen, Franciska, kunde jo godt have faaet hinanden 151 med Tiden, for den Sags Skyld. Men Olaf var lige godt en Kæltring. Han fik mig til at holde fine Drikkevarer og svenske Svovlstikker og Figener. Men saa vaagner jeg en Nat ved, at det knirker paa Trappen. Og jeg farer op som en Vipstjært, Jens Persen, og staar med Lyset i Haanden neden for Trappen, uh, ligesom en Løve. Der kommer Olaf listende paa bare Ben med en Flaske under Armen. Jeg smak ham en paa Kallunet og gik ovenpaa. Vorherre være min evige Fjende, om ikke Olaf og Franciska havde holdt Jul midt i Paasketiden. Der laa Kort oppe paa Kammeret, og der stod to Ølglas paa Bordet, og de lugtede af den fede svenske Punsch, og der laa Figener, og der laa svenske Svovlstikker, og Tøsen laa langs ad to Stole og røg paa en Toskillings Cigar.

☒ - Det har været ledt at se paa, fandt Jens Persen Anledning til at bemærke.

☒ - Ja, jeg skældte dem begge to myrderlig ud, men jeg jog ikke Drengen væk, for han gjorde Regnskabet op Dagen efter, og han havde ordentlig balberet de Jernbanetampe samme Dag, han gjorde de Utuskestreger.

Og jeg siger immer, Jens Persen: Noget for noget.

— Ja, det er en vis Vej, sagde Jens Persen.

— Naa, og saa sendte jeg ham jo til Marked med den røde . . . den husker I jo nok.

— Ja, jeg kan huske alle de Bæster, der har været her i Byen i de sidste fyrretyve Aar, sagde Jens Persen med Selvfølelse. Den røde var ellers bovlam.

— Saa-aa? Ja, det var den ogsaa, for nu er det det samme, for nu er den solgt for to Aar siden. Og der snød jo Olaf Brygger Petersen paa Markedet. Ja . . . Hestehandel, hvad er det andet end Kæltringestreger, Jens Persen?

— Nej, det bliver aldrig til andet, saa længe Verden staar.

— Ja, det mener jeg med. Men Olaf blev ved at snyde mig og drikke baade svensk Punsch og ryge Toskillings Cigarer. Og Franciska blev jo stor og svær, og han blev en Snes Aar . . . og Dyden, Jens Persen! Men jeg holdt mig tavs. Men saa var det, at jeg havde faaet det brune Bæst, da jeg havde solgt den røde.

— Den brune havde Dødkuller, bemærkede Jens Persen.

— Nej!

— Jo!

— Ja vel, ja vel! Men, da jeg sendte Olaf med den til 152 Mortensmarkedet, saa vidste jo ingen det. Og jeg sagde til ham, at han skulde prakke Prokurator Raag den paa. For han er jo hestegal, og ham kan man snyde lige op i hans aabne Øjne. Men sikken et Bæst han var, den Dreng. Han kom hjem med den brune lige saa tosset, som den var. For dengang havde Prokuratøren faaet Hestepreanger Klausen med, og han kunde se, at der var noget galt ved Bæstet. Og, da de saa' paa Olaf, saa kunde han inte bare sig for at grine, det sagde han selv, for Prokuratøren havde en Vorte paa Næsen med fem Haar i, og de dirrede saadan i Vinden. Og da Olaf grinte, saa blev Ole Klausen rævedannet, og saa tog han Drengen med ind paa Peter Povlsens Beværtning, og saa drak de Punsch paa Formiddagen, og saa tog det ene Ord det andet, og saa blev Olaf ærlig af lutter Drukkenskab. Det vil sige, Ole Klausen har vel givet ham noget paa Haanden. Olaf og den brune kom hjem, lige saa kulrede, som de var før Markedet. Saa jog jeg Drengen ad Helvede til; jeg havde tabt 200 Daler, og det var lige saa meget, som han tjente til mig ved de udenlandske Jernbanearbejdere. Nu var vi kvit, Jens Persen.

— Det var blevet helt mørkt. Der lød Skridt tæt ved de to gamle. I Mørket kunde Lars Blom skelne Olaf fra Kværkeby, Lars Blom vilde mande sig op til Patos, men Olaf sagde ganske rolig:

— Jeg har faaet en Idé, Blom, saadan en, der kan tjenes ved.

— Det er Løgn . . . vil Du se, at Du kommer af Sted! Hvad er det for en Idé?

— Den lange Fyr tog Lars Blom til Side og hviskede ham noget i Øret. En lang, hviskende Forhandling paafulgte. Under den faldt Jens Persen i Søvn. Blom rystede Olafs Haand, før de skiltes.

—

II.

— Hvilket Liv i den lyse, disede Nat paa Sognefoged Ole Andersens store Eng med de vidt spredte Æbletræer! Haven løb umærkelig over i Engen. Det var et tyst vrimlende Liv, klart og dog mystisk belyst af den store perlemorsagtige Maane, som lo stille overlegen ned til de barbenede Drengene og Tøse, 153 der løb om i det høje, dugvaade Græs. Nogle rystede Træerne af al Kraft og pillede de søvndrukne Oldenborrer op for straks at putte dem i store Sække, andre tømte en Masse halvdruknede Oldenborrer ned i deres Sække, efter først at have heldt Vandet ud af Kar, Bøtter og Tønder. Rundt mellem Skaren for den lange Lømmel Olaf i den rødstrøbe de Skjorte og Benklæderne stoppede ned i Fedtlæderstøvlerne, bestandig tyssende, naar Drengene eller Tøsene talte for højt eller løb for tungt, og i Nødsfald svippende dem over de tynde, nøgne Lægge med sin vege Pilevaand. Midtpunktet i Billedet var den store Lars Blom, siddende paa en fugtig Sten, der tindrede sølvagtig i den duggede Maaneskinsnat. Han havde bag Stenen et Batteri af Halvflasker bayersk Øl, som han selv flittig tog til, og, naar Olaf kom ham nær, rakte han ham fedtet smilende en Baier. Olaf holdt Flasken for Munden og tømte den i ét Drag med glimrende Virtuositet. Naar han havde tømt en Flaske, holdt han dens Bund i Vejret og Halsen nedad, kastede den saa op i Luften og fangede den samtidig med, at han slog en Slags Pirouette. Efter hver Gentagelse af dette Kunststykke mumlede Lars Blom:

— Det er dog Satan til Dreng, den Dreng! Aldrig har jeg kendt saadan en Dreng, som den Dreng.

☒ Hørtes der en Lyd i Nærheden, der kunde give Mistanke om, at en Vogn nærmede sig, svang Olaf sin Pilevaand, og paa Kommando kastede alle de lasede Unger sig plat paa Maven ned i Græsset, indtil Vognen, hvis der virkelig var en saadan i Anmarche, var kørt forbi, eller indtil Larmens Bortdøen havde fjernet al Frygt.

☒ Det knibsedede og krablede rundt omkring af nedfaldende Oldenborrer og af deres endnu ulykkeligere Kolleger, der, efter at have været i Bad, blev puttede i Sækkene i en Tilstand mellem Liv og Død.

☒ Lange, hvide, vandrette Striber tændtes i Horisonten. Olaf skubbede Lars Blom blidt bort fra Stenen. Den gamle gjorde ingen Modstand, han grinede og satte en Halvflaske for Munden. Olaf svang sin Tryllestav og vinkede Skaren hen til sig. Alle Ungerne kom trippende, Pigerne med pjaltede Skørter sluskende om Benene, Drengene med Bukser smøgede op over Knæene. Hver Arbejder fik lo Øre kontant udbetalt af Olafs fedtede Skindpung, hvis Læderløbebaand flagrede ud i Luften.

☒ Saa bares Sækkene ud af Enghaven, og det var en vældig Masse Sække. De læssedes paa Lars Bloms Vogn, der holdt et 154 Stykke op ad Markvejen med halmombundne Hjul. Olaf svang sig op paa Sædebrættet; en Dreng og en Pige krøb op ad Baghjulene. Lars Blom begyndte at bande dem, men Olaf tyssede og sagde:

☒ - De to er fra Kværkeby Sogn - kan De ikke forstaa det, Blom? Dem maa jeg have med; saa fisker jeg et Par andre Fattighusunger fra samme Sogn op paa Vejen - forstaaer De, Blom?

☒ Blom gentog igen med smilende Forstaaelse:

☒ - Det er dog Satan til Dreng, den Dreng osv. Ja vel, Dreng, ja vel, ja vel! Ja, hvis ikke Nøden tvang Dig til at være Kæltring, saa vilde Du være en stor Grosse'r og kanske ende baade som Etatsraad og Ridder af Dannebrog samt Dannebrogsmænd.

☒ Olaf satte Hestene i forsigtig Skridtgang, og tyst gik det frem i den dæmrende Dag. Den grønne Sæd paa Markerne og Grøftens Græs glimrede af de dirrende Draaber. Det hvide i Østen gled umærkelig over i rosenrødt.

☒ Lars Blom gik hjem med dukkende Nakke, fuld af Haab og Frygt, drivende de lasede Børn foran sig som en Flok Faar ned til Landsbyens Fattighus ved Gadekæret. En Kone stod paa Vagt og skottede ud af Dørens paa Klem staaende øverste Laage. Hun tyssede ogsaa ad Børnene og aabnede den nederste Dørlem. Børnene smuttede ind som en Flok Rotteunger i deres Hul, efter at de hver havde holdt den glinsende Bronzetoøre op mod Kællingen. Hun nikkede og kasserede ti Øre ind i Provision for sin Part.

☒ Og Olaf, den salig afdøde Kromands Søn fra Kværkeby, kørte i Morgenrødens fulde Pragt hen til sin Fødeby. Bag i Lars Bloms Vogn sov Drengen og Tøsen, og Oldenborrernes Kraller kradsede fortvivlet mod Lars Bloms gamle Kaffesække.

☒ Det var et Oldenborreaar. Disse elskværdige Skabninger satte sig, efter at have gennemsvirret Luften i Millionvis, til Hvile i Træerne, hvis Blade de aad med djævelsk Graadighed til Frokost. Yngre oplyste Sogneraadsmlemmer mente, at der kunde gøres noget for at udrydde Oldenborrerne og ved samme Lejlighed skaffes lidt Fortjeneste til fattige Børn. Sogneraadet i det Sogn, hvor Lars Blom boede, tilbød en Betaling af 4 Øre for hver Skæppe Oldenborrer, der blev indsamlet. De skulde leveres i Sognefogdens Gaard og kommes i Kar med kogende Vand. En Dyrlæge havde gjort opmærksom paa, at de døde 155 Oldenborrer kunde afgive en udmærket Gødning. Sognefogden skulde til Løn for sin Ulejlighed med Oldenborrernes Modtagelse have Lov til at gøde sine Asparges- og Jordbærbede med deres døde Legemer.

☒ Olaf, Kromandens Søn fra Kværkeby, forhenværende Medhjælper i Lars Bloms Bod, derpaa Karl hos forskellige Hestprangere, saa Marketender for Arbejderne paa den nye Jernbane, en kort Tid beklædende paa en Herregaard en Post, som han kaldte Staldassistent, alle Vegne bortjaget for Upaalidelighed og erotiske Tendenser, fandt i denne nye Bestemmelse en Virkekreds for sin livlige Aand. Han tilbød Sognefogden i Brøndby at organisere Opsamlingen af Oldenborrer uden Vederlag, samlede selv et Korps af Fattighusbørn og nogle voksne, forfaldne mandlige og kvindelige Fattighuslemmer, og hver Aften i otte Dage havde han bragt utrolige Masser af Oldenborrer op til den gamle Sognefoged Ole Andersen. Ja, Olaf havde endog været saa ædel at tilbyde Ole Andersen at lægge de i kogende Vand dræbte Oldenborrer ned i Ole Andersens Asparges- og Jordbærbede, som var den gamle Mands Stolthed og Kilde til en ikke ringe Fortjeneste paa den nærmeste Købstads Torv. Og hver Morgen, naar Ole Andersen kom ud i sin Have, pirrede han med sin Kæp i Jorden, og fandt ogsaa Vinger og Underliv af Oldenborrerne i Bedene.

☒ Nu hændte det, at Kværkeby-Bavelse Sogneraad tilbød 7 Øre for ^kæppen af de indsamlede Oldenborrer. I disse Handelskonjunkturer spekulerede Olaf, hvis "Talang" Lars Blom havde maattet anerkende midt i sin dybe Forbitrelse over Døgenigtens Kurmageri til hans eneste Datter Franciska, som han havde opkaldt efter en Oberstinde.

☒ Olaf fik hver Aften Kar med kogende Vand udleveret fra Sognefogden og de nærmeste Gaardmænd. Men han blandede det med Vand fra Dammen i Sognefogdens Have, saa Oldenborrerne ikke døde helt. Saa samlede han om Natten en ny Bataillon af Børn, lod de halvdøde Oldenborrer tage op af Karrene og kørte med dem til Kværkeby, hvor han fik 7 Øre for hver Skæppe, akkurat de samme Oldenborrer, han fik 4 Øre pr. Skæppe for i Brøndby Sogn. Sognefogden i Kværkeby forbavsedes hver Gang over de uhyre Masser af Oldenborrer, der indløb til ham. Som en dygtig og snild Forretningsmand havde Olaf for at berolige Sognefoged Ole Andersen i Brøndby bestrøet hans Bede med en hel Hob Oldenborrer, og den gamle Mand gik 156 hverken dybt i Tingene eller gravede dybt i Jorden. Vagabond, som han var, havde Olaf en stor Indflydelse paa alle Fattighuslemmer og Dagdrivere i de nærliggende Sogne, og han havde organiseret sin Bande med stor Dygtighed.

☒ En Fjerdingvej fra Kværkeby stod to gamle Stoddere, tre Kællinger og tre Børn parate, da Olaf kom kørende for fjerde Gang med Lars Bloms Vogn. De læssede hver sin Sæk paa den. Og med et vældigt Fragtmandslæs svingede Olaf om Morgenen Klokken halv fem ind i Sognefogdens Gaard i Kværkeby.

☒ Sognefogden i Kværkeby, Kristen Jørgensen, en hvidhaaret Gubbe med rindende, milde, lyseblaa og rødkantede Øjne stod i sin Gaard, støttet paa en tyk, kroget Egespire og saa' sine Kalve blive vandede af Truget foran Vandposten. Han saa' det store Læs arbejde sig gennem Porten. De øverste Sække skurede mod dens Loft. Olaf slog et herregaardskuskeagtigt Knald med Pисken, da Vognen rullede frem foran Vandposten. De to gamle Mænd og Kællinger, som var stegne ned, før Vognen kom ind ad Porten, hvor der slet ikke var Plads til dem, kom sluskende ind med blottede Hoveder og ydmyge Miner.

☒ - Hvad Fa'en . . . der bliver fler og fler Oldenborrer, jo fler Du fanger af dem, Olaf, sagde Kristen Jørgensen med sit uforanderlig blide Smil.

☒ - Ja, det Rak yngler myrderlig, svarede Oldenborregrosserereren. Se, hvor de er spillevende, ligesom friskfangede Aborrer i et Hyttefad.

☒ Han aabnede for en af Sækkene og smed en Haandfuld Oldenborrer ned paa Stenbroen.

☒ Kristen Jørgensen bøjede sig ned mod Oldenborrerne, støttende sig tungt mod sin Egespire.

☒ - Jeg synes lige godt, de ser noget blege og daarlige ud, Olaf, sagde han og pirrede lidt ved de paa Ryggen liggende, svagt sprættende Oldenborrer.

☒ - Nej, det er, saa sandt jeg er til, friske Varer, Kristen Jørgensen.

☒ - Ja, det kan nok være. Men dvaske er de, Olaf, saadan større Humør er der dog ikke i de Bæster.

☒ - Saa-aa? Ja, som De ser, Kristen Jørgensen, saa er der jo ingen Fjedre under Vognen, og Vejene er jo stenede. Det kan godt være, de stakkels Smaafugle ikke har haft megen Nattero, formedelst at de er ble ven skumplede saa læsterlig.

☒ - Du har helt ondt af dem, Olaf?

157

☒ - Ja, naar det først er kommet saa vidt med Mennesker eller Kre'tur, saa kommer der jo saadan et og andet op i en af de blidere Hjertefornemmelser. Ens Kallun er jo inte af brabantisk Saalelæder.

☒ - Nej saagu', sagde Kristen Jørgensen. Vorherre har jo skabt os alle, saa smaa eller store Bæster vi saa er, men det maa *han* jo om.

☒ - Ja, der sagde De det, jeg vilde sige, Kristen Jørgensen, sagde Olaf med en nederdrægtig andægtig Mine.

☒ - Ja, Karlen og de to store Piger er ude ved Kvæget, saa vi kommer selv til at maale Læsset i Skæppevis, sagde Sognefogden med et kærligt Sideblik til Olaf. Det vilde ellers glæde din salig Fader i hans Grav, naar han saa', hvor Du sla'r Dig paa Handelen, Olaf. For, mens han levede, saa sagde han alstillens, at han havde kendt mange Utusker i Verden, men aldrig havde han kendt saadant et Utuske som hans ældste Søn, som han endda havde opkaldt . . . ja, enten var det efter General Rye eller ogsaa efter General Slippingræl.

☒ - Ja, man bedrer sig, Kristen Jørgensen, efterhaanden som man lever og maa slaas for Føden.

☒ - Ja, man gør vel saa, sagde den gamle Sognefoged med sin fromme Røst og Mine. Men der er ogsaa en farlig Hoben Tyveknægte, Røverbanditer og Forrædere til i denne Verden.

☒ - Ja, det onde maa vel tage mere til, efterhaanden som Menneskeslægten bliver mere rævedannet, indrømmede Olaf.

☒ - Synes Du ikke, at Du kan mærke det paa Dig selv, sagde Sognefogden venlig.

☒ - Aa . . . jeg véd sgu dog inte, svarede Olaf og begyndte at skotte til Kristen Jørgensens Ansigt, der hang ubevægelig i sine dybe og slappe Folder.

☒ - Saa-aa-aa? Ja, nu vil jeg sige Dig noget, Olaf. Du er det største Rakkerbæst, jeg nogen Tid har kendt i mit Livs skabte Dage. Nu har Du snydt os her i Sognet med tre Læs Oldenborrer. Men, Gud ske Lov, der er Forrædere alle Vegne, og jeg véd, hvad jeg véd. Og, fordi Ole Andersen er saadan et Fæ af en Sognefoged, saa er Kristen Jørgensen det ikke. En af de Kæltringer, Du har hyret, er større Kæltring end Du, det kan kanske trøste Dig noget. Se . . . jeg kunde jo faa Dig taget*), men hvad saa? Du er forsørgelsesberettiget her i Kværkeby *

158 Sogn, og saa fik jo Sognet bare Udgifter, og engang kommer Du jo nok paa Fattigvæsnet, men saa beder jeg til, at jeg maa være død og borte. Se nu til, at Du og den Kæltring Lars Bloms Køretøj kommer lidt paa den anden Side Porten, og lad det gaa lidt flinkt, lille Olaf! Ja, nu gaar jeg ind, men Du skal ikke gøre dig Ulejlighed med at følge med, for vor Mo'er har kun Frokost til én i Dag.

☒ Olaf littede paa sin hvide Hue og kløede sig bag Øret, tog et Tag i sin rødstribede Skjorte og kløede sig bagpaa, overvejede et Øjeblik Situationen og fandt, at intet var raadeligere end et Tilbagetog.

☒ Men saa faldt det ham ind, at han kunde hævne sig paa Sognefogden Kristen Jørgensen, der ikke havde anden Hjælp ved Haanden end den Tøs, der vandede Kalvene.

☒ Olaf vinkede ad sine Proletarspirer. De mødte paa Vinket. Med tavse Gestus kommanderede han dem. De rystede alle Oldenborrerne ud al Sækkene. Oldenborrerne blev oplivede af den dejlige Morgensol. Den varmede deres haarde Vingedækker og trængte lige ind i deres inderste Organisme. De kribledede og krabledede, som de laa der i Gaarden paa Ryg og paa Mave, og efter faa Minutters Forløb fløj en Sværm af Oldenborrer op og formørkede hele Gaardens Luftrum. Olaf og hans hujende og hurrabrøende Assisterter sad alt paa Lars Bloms Vogn, da den gamle Kristen Jørgensen kom ud og slog med sin Egespire efter Oldenborrerens Tusender.

☒ - Det er ingen Nytte til, sagde Sognefogden efter ti Minutters Forløb. Olaf er et forfær-r-r-deligt Bæst. Og saa tænke sig, at hans Bedstefader var den største Lodsejer i Kværkeby Sogn.

☒ Olaf rullede i flyvende Fart hen ad Landevejen paa Lars Bloms Vogn.

☒

III.

☒ Da han kom til Høkerhuset i Brøndby og maatte berette Lars Blom, hvorledes hans Oldenborrehandel *en gros* til sidst var strandet paa Administrationens Bornertthed, raabte Lars Blom efter "Hanøksen" tog Fyrrestaven og opførte akkurat den 159 samme Scene, som alt er skildret. Lars Blom erklærede, at, hvis Olaf nogen Sinde kom ham for Øjne, skulde han faa fem haandfaste Folk til at smide ham ud i Svinetruget, saa kunde de fire Grise æde ham, ligesom de aad Oldenborrer.

☒ Et Par Maaneder efter sad Aftægtsmanden og Høkeren paa Bænken og drak hver sin "Baier". Lars Blom sagde:

☒ - Ja, hvem der havde Olafs Talang og sin egen Bedelighed.

☒ - Ja . . . Kromandens Dreng fra Kværkeby falder lige godt alstillens ned paa Benene ligesom Kattene.

☒ Lars Blom spidsede Øren.

☒ - Ja, jeg siger bare, hvad jeg har set, sagde Aftægtsmanden. Jeg saa' ham forgangen paa K-Mikkelsmarked. Han sad og skreg op uden for en Lade, hvor der var Komediantspillere indenfor. Jeg kendte ham godt, men han havde jo klistret et sort Overskæg paa sig og havde en blaa Spidskjole med Guldbilletter paa Skulderen. Ja, han bliver lige godt til et eller andet i denne Verden.

☒ - Ja, Talang har han, sukkede Lars Blom.

☒ - Ja, det var dog snildt, det med Oldenborrerne.

☒ - Ja, og at han pudsede den gamle Sognefoged, som havde solgt mig det dødkulrede Bæst. Ja, ja. Kommer Olaf til Bolighed, saa skal . . . nej, jeg lover ingenting i Vitterlighedsvidners Nærværelse, Jens Persen.

☒ - Aa - naar der ikke er noget skriftligt, saa kan det være del samme.

— Jeg gør det lige godt ikke, Jens Persen. Men . . . ja, naar Franciska bliver de to og tyve . . . for hun kan ikke undvære den Dreng.

— Nej, saagu' sagde Jens Persen og pirrede i Pibehovedet.

*